

Suradnja Mate Leščana u Sv. Ceciliji

Duro Tomašić, Zagreb

Zašto na ovom seminaru govorim - ukratko - o suradnji prof. Mate Leščana, toga divnog čovjeka, koji je napustio ovozemni život prije 5 godina?

1. Zato što je pisao u Sv. Ceciliji ZA VAS, crkvene glazbenike da VAS obogati novim saznanjima na području crkvene glazbe;

2. Zato što njegovi članci u Sv. Ceciliji imaju trajnu muzikološku i etnomuzikološku vrijednost u povijesti glazbene kulture hrv. naroda, te da Vas potaknem da pronađete (VI koji čitate S. C.), barem neki, članke M. Leščana u S. C. i pročitate ih. Koristit će Vam!

3. Govorim zato što nikada ne smijemo zaboraviti nijednoga našeg pokojnog crkvenog glazbenika koji je pridonio razvoju hrvatske liturgijske glazbe. Prema riječima Frane Alfreviča "Čovjek je tek tada doista mrtav, kada ga se nitko više ne sjeća". - a ne smijemo dopustiti, da nam naši eminentni pregaoci na području crkvene glazbe budu zaboravljeni.

Dužni smo nastaviti njihova plemenita i altruistička djela na području crkvene glazbe da trajno služe na slavu, čast i hvalu Stvoritelju svega svijeta, pa i glazbene umjetnosti, da nam srca oplemenjuje a duše uzdiže bliže Božjoj ljubavi u ovom i vječnom životu.

U nastojanju da Vama, crkvenim glazbenicima, pomogne svojim iskustvom i znanjem prof. Mato Leščan je u Sv. Ceciliji dao (Vama!) 12 svojih priloga od 1969. god. (Usput ću zapitati koliko ste Vi dali?). Leščan bi sigurno dao barem dvostruko više da su ga mjerodavni faktori u našoj Crkvi i Domovini prihvatili s više razumijevanja, da nije morao potražiti u inozemstvu uvjete za život dostojan čovjeka, on koji je bio i umjetnik, i profesor, i vrhunski crkveni glazbenik.

Jesmo li se ikada zapitali koliko je naših pregalaca, poput Leščana, napustilo Domovinu Hrvatsku i koliko će ih još napustiti? Zašto?!

* * *

Od svih njegovih 12 priloga u Sv. Ceciliji najvredniji su mu članci o harmonizaciji crkvenih popjevaka u pučkom duhu, zatim štovanje Marije u zborniku C.O. i - njegov prilog "Usporedba njemačkih i hrvatskih crkvenih popjevaka".

- Već u prvom broju SvC u trećem razdoblju njenoga tiskanja 1969. god. piše In memoriam Albe Vidakoviću i vrlo lijep opis puta crkv. pjev. zbora u Osijek. Zbog kratkoće vremena ove priloge samo spominjem.

- U br. 3/69. piše vrlo pozitivan prikaz petoga zagrebačkog glazbenog bijenala (onda je još bio pozitivan!) i zaključuje riječima: "Nova glazba... otkriva još nepoznate čudesne svjetove mikrokozmosa slijedeći neumitni čovjekov put i stvaralački zadatak: otkrivanje Svemira, Svijesti i Istine."

- U br. 4/69. piše o životu i radu Franje Lučića povodom njegove osamdesete godišnjice života. Navodi i bibliografiju, što je od posebne važnosti.

- U br. 1/71. piše o restauraciji orgulja u Bujama i Grožnjanu navodeći njihovu originalnu (nekadašnju!) dispoziciju upozoravajući sve nadležne faktore u Crkvi (a to ste i Vi!), posebno orguljaše: "Naša je dužnost znati vrijednost starih instrumenata, ljubomorno ih čuvati i ne dozvoljavati nestručne zahvate raznim majstorima koji nisu dorasli takvom poslu".

- U br. 3-4/ 72. piše o životu i radu s. Lujze Kozinović povodom 75.- obljetnice njenoga plodnog života i dodaje popis njenih skladbi. Dopustite mi - iz ovoga članka Leščana - samo 2 citata:

(1) "Da nije opatica slavili bi je kritičari na sva usta".

(2) "... novo je kod nje - izvanredni tretman ženskih glasova i bogata literatura za razne dvoglasne, troglasne, četveroglasne ženske sastave." (A Vi se često tužite da nemate dovoljno prikladnih skladbi?)

- U br 2/69. piše o "harmonizaciji crkv. popjevaka u pučkom duhu". Na početku članka ističe riječi Vjenceslava Novaka: (citiram ih zbog Vas!) "Ako je stoga harmonija gdje kojih popjevaka nevještom uhu i počudna, neka se ne sudi naglo: bez tih, na prvi mah neobičnih harmonija, izgubile bi i ove popijevke vrijednost, po kojoj se mogu takmičiti s drugaricama svih drugih naroda" (ove riječi su upućene, čini se, posebno onima, ovdje nazočnima, koji prečesto prigovaraju harmonizacijama popjevaka...). Leščan spominje i novije zbirke crkvenih popjevaka i ističe Duganove harmonizacije, te upozorava da tzv. "bahovska" harmonizacija (to - svi Vi koji ste položili harmoniju s odličnim uspjehom, znate jako dobro kako zvuči ...) - dakle, Leščan kaže da ta "bahovska" harmonizacija pristaje popijevkama koje su nastale iz zapadne himnodije, ali popijevkama "koje su pučkog porijekla, a pogotovo ako se pjevaju dvoglasno, ta harmonizacija ne odgovara, jer je previše "učena", previše kontrapunktička te sputava latentno dvoglasje, namećući mu druge harmonijske odnose". Kasnije, u članku, Leščan upozorava: "Već je Bartok, kao iskusan folklorist, postavio zahtjev, da se pučka popijevka ne može promatrati samo na papiru, nego je treba čuti i doživjeti u okolini, gdje je nastala i gdje živi."

Leščan ističe: "Trebalo je ići više iskustvenim putem, to jest služiti se živim folklorom, koji se djelomično nalazi u Cithari, a ne a priori izvodeći muzičke zakone iz Bachovih invencija i estetskih pravila XIX. stoljeća..." "Zbog toga je stava naš narod tvrdoglav i uporan u svom zdravom seljačkom ukusu, pružao otpor učenim i za nje-

ga ukočenim pjesmama, premda te pjesme kod glazbenih esteta izazivaju divljenje. (Nadam se da će ove riječi uzrokovati bogatu raspravu ili čak polemiku u diskusiji!). Leščan nastavlja: "Danas je stanje u puku još gore, jer se preko radio-aparata i televizora širi u eter "umjetnički" i "narodni" kič.

Leščan završava svoj članak o harmonizaciji pučkih crkvenih popjevaka riječima: "Za one seoske bit će prikladniji taj jednostavni, folklorni način harmonizacije, dok za gradske crkve i zborove ostaje ideal (kako Leščan misli, a poslije - u raspravi - nadam se da ćete reći što Vi mislite) bogata kontrapunktička harmonizacija, koja je u svom stilu klasično lijepa i bila bi velika šteta kad bi se zatrla. Jedino je na taj način moguć pravi napredak u crkvenoj glazbi, da se novo stvara, a starija kulturna baština brižno čuva i njeguje."

- U br. 3/76. Leščan piše o štovanju Marije u C.O. i ističe: "Želio bih pokazati kako cijela liturgija onoga vremena (tj. XVIII. stoljeće) odiše štovanjem Majke Božje". Leščan, uspoređujući napjeve pojedinih popjevaka upozorava na sličnost s europskim popijevkama" i zaključuje: "... obilni umjetnički repertoar *Cithare Octochorde* svjedoči još i danas o duhovnom bogatstvu naše kulturne baštine" (pročitajte taj članak!).

- U br. 1/77. o Širolu kao skladatelju misâ Leščan ukratko analizira njegove mise i zaključuje: ... Osnovne oznake stila njegovih crkvenih skladbi su: monumentalno, maestozno, misteriozno" (uvjerite se sami ...).

- U br. 3/77. Piše uz šezdesetu godišnjicu života i rada Đure Golubića i - za Vas - napominje o njegovim himnima: "Svi su od reda veoma prikladni za crkvu i liturgijsku upotrebu, jer su skladani jednostavno, pijeveno i muzikalno" (dakle, za Vas).

- I konačno u sva 4 broja SvC 1981. god. Leščan piše o usporedbi njemačkih i hrvatskih crkvenih popjevaka. To je od svih njegovih članaka tiskanih u SvC najopsežniji. Uspoređuje, metodom komparativne muzikologije, sedam naših popjevaka s njemačkim popijevkama slične melodije: 1. Narode moj ljubljani, 2. Isus je uskrsnuo, 3. Uskrsnu Isus doista, 4. Gospodin slavno uskrsnu, 5. (adv.) Evo ide čas, 6. Zdravo budi Marijo, prejasna zornice, 7. O kakva to svjetlost s kom Betlem gori. (Danak svaki Božjoj Majci dajmo hvalu ...). Leščan opisuje i melodijske i taktovske varijante. Na kraju članka navodi popis 20 naših popjevaka koje su slične njemačkim popijevkama i zaključuje: "To dokazuje da su se i naše varijante razvile iz zajedničkoga europskog muzičkog blaga, koje svoje porijeklo vuče iz srednjovjekovne himnologije. Usporedbom tih i ostalih sličnih pjesama iz *Gottesloba* i *Hrvatske crkvene pjesmarice* može se naći zajednički repertoar napjeva za sva crkvena doba i zajednička koralna misa, što znatno olakšava muzičko oblikovanje dvojezične liturgije."

I na kraju - završit ću Leščanovim riječima koje je on uputio Leonardu Bernsteinu, povodom njegove smrti, u

br. 4/90. SvC. a ja ih upućujem - U VAŠE IME - našem dragom i dobrom prof. Leščanu, nezaboravnom hrvatskom crkvenom glazbeniku:

"... ti živiš u našim srcima
i naše strune još odjekuju tvojom glazbom
... i tvoja zvijezda blistat će trajno
u vječnom Panteonu."

Leščanov prinos priređivanju IV. izdanja *Citharae octochordae* (CO)

Lovro Županović, Zagreb

1. Kada se, na poticaj potpisanoga, početkom 1975. godine u Institutu za crkvenu glazbu (danas "Albe Vidaković") KBF na osnovi III. izdanja (iz 1757.g.) započelo s priređivanjem IV. izdanja CO, među osmoricom članova Radne grupe (VI. Fajdetić, Lj. Galetić, A. Klobučar, A. Milanović, I. Špralja, Đ. Tomašić, L.Ž.) bio je i Mato Leščan. Slobodnim izborom jednoga od osam dijelova CO za obradivanje/komentiranje Leščan se odlučio za VI., marijanski, dio. Svoj posao završio je sljedeće godine, kada je rezultate do kojih je došao u svom radu sazeo u tekstu *Štovanje Marije u zborniku "Cithara octochorda"* te ga pročitao Hrvatskom mariološkom kongresu u Splitu i potom objavio u časopisu *Sveta Cecilija*.

Proširujući nakon toga proučavanje marijanske tematike na sve relevantne dijelove svih izdanja CO, Leščan je - na temelju uvida u literaturu i u neke inozemne duhovne pjesmarice do kojih je dolazio za svojih boravaka u inozemstvu, a koji su mu izvori prije bili nedostupni - dopunjavano (raniju) osnovnu verziju objavio najprije 1981. (Usporedba njemačkih i hrvatskih crkvenih popjevaka, SC 51/1981., br. 1-4), potom 1988. (*Marijanski glazbeni dio "Citharae octochordae" u evropskom kontekstu razdoblja, Mundi melioris origo*, Zagreb) te 1989. isti (tek ponešto dopunjeni) tekst u prijevodu na njemački jezik (*Musikteil der "Cithara octochorda" im europäische Zeitkontext, De cultu mariano saeculis XVII.-XVIII.*, Roma). Tekst iz 1988. godine pročitao je prije (1983.) na Mariološkom kongresu u Malti.

2. I u prvoj (osnovnoj) verziji i u kasnijima Leščan je očitovao akribičnost u radu, intuitivnost u zapažanju, uočavanje znakovitosti tekstovne komponente napjevâ, smisao za asocirajuću povezanost istih sa značajkama hrvatskoga narodnog melosa. To izbija iz uvodnih ređaka njegova komentara za spomenuti VI. dio CO, pa se najuputnije čini citirati taj uvod u cijelosti.

"Ovaj [VI.] dio sadrži 20 jedinica: 15 na latinski tekst i 5 na hrvatski/kajkavski tekst. Prve se dvije jedinice odnose na bogoslužje mise,¹ a ostale su općenite marijan-